

Themabijeenkomst 12 januari 2020 – een verslag

In de vorige Oecuwelle kondigden wij al aan dat we verheugd waren dat professor Leo Lucassen bereid was op onze nieuwjaarsbijeenkomst zijn grote kennis over massamigratie met ons te delen. Op 12 januari was het dan zover. De feestelijk aangeklede zaal van Sociëteit Concordia liep vol met geïnteresseerden in het thema. De bezoekers werden verwelkomd door muziek van Vivaldi, verklankt door Ellen Appunn op haar cello en door Martin van der Puijl op de vleugel.

Wouter den Ouden stak de kaars aan als symbool van het licht van de schepping en ons zoeken naar verlichting en ook als symbool van onze bereidheid te leren iets in een ander licht te zien. De lezing van Leo Lucassen heeft als basis het door hem en zijn broer Jan geschreven boek 'Vijf eeuwen migratie, een verhaal van winners en verliezers'. De gebroeders Lucassen, beiden historicus en beiden lid van de KNAW willen in hun boek geen mening uiten, maar alleen gefundeerde feiten laten zien.

We worden meegenomen naar onze eerste geschiedenislessen : De Batavieren trekken over de Rijn ons land binnen. Velen denken dat er pas na de tweede Wereldoorlog buitenlanders ons land binnen kwamen, terwijl er in de Gouden Eeuw al sprake is van een aanzienlijke migratie, veel immigranten hebben bijgedragen tot de welvaart en de culturele rijkdom, waaraan Nederland de reputatie van een land met een Gouden Eeuw dankt. Bij de mensen die in die tijd naar Nederland kwamen en onze cultuur en wetenschap verrijkten, kun je denken aan John Locke, René Descartes, Frans Hals , Joost van den Vondel, boekdrukkers zoals Plantijn en ook de eerste Oranjes en vele anderen, soms hierheen gekomen in verband met hun religie (Joodse mensen, Hugenoten) en ook heel vaak om geld te verdienen: de lonen waren hoger, het arbeidsaanbod was groot. Nederland kon zelf niet in de behoefte aan sterke, jonge mensen voorzien. Lucassen beschrijft hoe migratiepessimisten in veel gevallen hun standpunt innemen zonder de historische feiten daarin te betrekken. Hij maakt een onderscheid tussen migratieoptimisten en -pessimisten. Xenofobie is vaak gebaseerd op onwetendheid en dat is jammer. De migratiebewegingen hebben zich in de afgelopen eeuwen altijd in golven voltrokken. Rond het begin van de negentiende eeuw kwamen er weinig buitenlanders naar Nederland, daarna werd hun aantal weer groter, zodat er zaken geformaliseerd werden. In 1958 werd het recht om asiel aan te vragen ingevoerd en in 1990 ontstond er weer een piek, daarna werd het aantal immigranten weer kleiner, door de brandhaarden in het Midden-Oosten ontstond er weer een piek. Deze op- en neergaande bewegingen van migratie worden wel 'de ademhaling van de samenleving' genoemd.

Leo Lucassen maakt in zijn lezing het verschil tussen gastarbeiders en vluchtelingen duidelijk. In de zeventiende eeuw beleefde Nederland een bloeitijd. Al rond 1600 bestond veertig procent van de bevolking van Amsterdam uit migranten. Er was veel werk en veel van dat werk was zwaar. Duitsers en Scandinaviërs, laaggeschoold, oefenden het beroep van suikerbacker uit. Door de ongezonde dampen die bij dat bakken van suiker vrijkwamen stierven zij vaak erg jong. Later kwamen veel seizoenarbeiders naar Nederland, bijvoorbeeld de hannekemaaiers, er werd gezegd: "War in den Hekman bittere Not, im Holland gabs Verdienste und Brot. Door de koloniale expansie, de VOC, was er veel behoefte aan jonge sterke mannen, velen kwamen uit Duitsland en ook weer uit Scandinavië , maar helaas overleed bijna vijftig procent aan het zware werk , uytheems bootsvolk werden zij genoemd. De rijke Nederlandse huishoudens maakte gebruik van Deense en Duitse dienstboden. Leo Lucassen laat ons een ontroerende prent zien van Elsje, een jong meisje uit Denemarken, zij verbleef bij een kostvrouw, op zoek naar werk en had nog geen geld om haar verblijf te betalen, toen de

kostvrouw haar dreigde uit huis te zetten, greep zij uit wanhoop naar de bijl. We zien haar opgeknoopt aan de galg met het moordwapen naast haar. Ook Rembrandt tekende naar de realiteit : zijn portret van twee Asjkenazische joden in armoedige omstandigheden spreekt voor zich , de joden werden behandeld als tweederangsburgers. Zij werden uitgesloten van deelname aan de gilden, konden daardoor niet op een gewone manier de kost verdienen; zij hadden de reputatie op criminele manier aan hun geld te komen. Zoals gezegd : veel immigranten kwamen niet om economische redenen naar Nederland, maar zij moesten vluchten uit hun eigen land in verband met hun religie. Zowel de Asjkenazische Joden uit Midden- en Oost-Europa als de Sefardische Joden uit Portugal hadden de keuze tussen katholiek worden of de vreselijkste straffen ondergaan; via omwegen kwamen zij vaak Nederland terecht waar ze de vluchtelingenstatus kregen. Ook de Franse Hugenoten die door Lodewijk XIV gedwongen werden katholiek te worden zochten vaak hun heil in Nederland. Veel later kwamen Westfaalse textielhandelaren, zij zijn uiteindelijk de oprichters van grote concerns als C&A, Vroom&Dreesmann en Peek&Cloppenburg.

De verleiding bestaat om de hele lezing weer te geven, maar dat voert te ver. Het is duidelijk dat Professor Lucassen en zijn broer migratieoptimisten zijn, het door hen geschreven boek getuigt daar ook van. Bij een bijeenkomst met een ander karakter zouden ook andere facetten van het fenomeen migratie belicht kunnen worden.

Uit de uiteenlopende vragen van het zeer geïnteresseerde publiek bleek wel dat men grote waardering had voor het gehoorde. Het was weer prettig dat Emiel Wubben de coördinatie van de vragen en antwoorden zo ervaren en deskundig leidde. We mochten nog luisteren naar de prachtige muziek van Vivaldi en Camille Saint-Saens.

Leo Lucassen en de musici werden van harte bedankt voor hun inzet en bijdrage. De nieuwjaarsreceptie van het OIG na afloop was zeer geanimeerd; er was waardering voor de sfeer en de organisatie, en ook het voorbereidingsgroepje was tevreden over de gang van zaken